

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, професора кафедри конституційного права та галузевих дисциплін Навчально-наукового інституту права та гуманітарних наук Національного університету водного господарства та природокористування Дуліби Євгенії Володимирівни на дисертацію Слюсаренка Олександра Сергійовича «Адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Освіта є однією з найважливіших сфер суспільного життя, що визначає майбутнє держави та її громадян, адже від того, з якими знаннями і світоглядом житиме підростаюче покоління, на яких цінностях, принципах, ідеях будуть складатися суспільні відносини, залежить розвиток і функціонування держави взагалі. У сучасних умовах розвиток освіти нерозривно пов'язаний із реалізацією концепції сталого розвитку – одного з ключових пріоритетів міжнародної та національної політики, спрямованого на забезпечення збалансованого поєднання економічних, екологічних і соціальних інтересів суспільства.

Для України забезпечення сталого розвитку освіти є стратегічним напрямом державної політики, що відповідає міжнародним зобов'язанням держави, Цілям сталого розвитку ООН та європейському вектору інтеграції. Досягнення цих цілей значною мірою залежить від функціонування сучасної системи освіти, яка формує людський капітал, забезпечує соціальну згуртованість, сприяє інноваційному розвитку держави, економічному зростанню та вихованню екологічної й громадянської відповідальності.

Водночас ефективне функціонування та сталий розвиток освіти неможливі без належного адміністративно-правового забезпечення, яке визначає адміністративно-правове регулювання, засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти, правовий статус і компетенцію суб'єктів публічної адміністрації, а також систему інструментів публічного адміністрування, спрямованих на забезпечення доступності, якості та сталого

розвитку освіти. В сучасних умовах розвитку освіти, зумовлених реформуванням освітньої сфери, децентралізацією, цифровою трансформацією, воєнними викликами та післявоєнним відновленням України, особливої актуальності набуває вдосконалення адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти.

Дисертаційне дослідження Слюсаренка Олександра Сергійовича «Адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні», де ґрунтовно аналізується проблематика адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні є актуальним, а його результати затребуваними в нашій державі.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Наукові положення висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечено вирішенням автором низку наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження.

Чітко та послідовно сформульовані мета та завдання дисертаційного дослідження. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з вимогами МОН України та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену мету.

Структура дисертаційної роботи свідчить про цілісність та системність поданого наукового дослідження. Її перший розділ присвячений теоретико-правовим основам сталого розвитку як концепції трансформації освіти (с.22-72). Дисертантом розвиток розуміння сталого розвитку як концепції трансформації освіти з позиції адміністративного права (с.22-36), розглянуто особливості розвитку освіти в Україні (с.36-51) та стан нормативно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні (с.51-69). У другому розділі дисертант розглядає суб'єктів адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти (с.73-102), адміністративний інструментарій забезпечення сталого

розвитку освіти в Україні (с. 102-115), міжнародне співробітництво як можливість сталого розвитку освіти в Україні (с.115-135). У третьому розділі дисертантом розкрито європейський досвід адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти (с. 141-169) та напрями вдосконалення такого адміністративно-правового забезпечення (с. 169-187).

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів досягнута здобувачем завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. При цьому акцентовано увагу на дослідженні положень чинного вітчизняного законодавства. Такий підхід дозволив проаналізувати не тільки актуальні питання, а й окреслити можливі пріоритети адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні. Дисертантом було використано 180 найменування джерел наукового та нормативного змісту.

Цінність роботи полягає в ґрунтовному аналізі адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, виявлення проблемних аспектів нормотворчості та правозастосування у вказаній сфері.

Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи. Такий підхід дозволив дисертанту проаналізувати ключові аспекти зазначеної проблеми, розв'язання яких має важливе теоретичне та практичне значення, які на сучасному етапі розвитку потребують переосмислення та формування низки нових корисних з наукової і практичної точки зору пропозицій та рекомендацій.

Оцінюючи наукову новизну основних висновків і положень дисертації, слід зауважити, що в роботі порушені нові, раніше недостатньо розроблені наукові проблеми, розв'язання яких дозволило отримати оригінальні результати теоретичного і прикладного характеру.

Найважливіші серед них такі: вперше розкрито сталий розвиток як концепцію трансформації освіти, з позиції адміністративного права, що є закріпленою в міжнародному та національному нормативно-правовому та

доктринальному вимірі цілісною моделлю реформування освіти, що передбачає її орієнтацію на якість, доступність, інклюзивність, безпеку, безперервність та ціннісну спрямованість з метою формування особистості, здатної діяти на засадах відповідальності, рівності, екологічної свідомості та поваги до прав людини в умовах довгострокового суспільного розвитку; сформовано ознаки адміністративного інструментарію забезпечення сталого розвитку освіти в Україні: публічно-владний характер для забезпечення суспільно значущих цілей розвитку освіти; нормативна визначеність; зовнішньо виражений вплив; цільова орієнтованість для забезпечення сталого розвитку освіти; спрямованість на публічний інтерес та гарантування права на освіту; системний характер; функціональна багатоманітність; адаптивність до специфіки об'єкта впливу; інституційна багаторівневність; процедурна впорядкованість; підконтрольність та підзвітність; направленість на довгостроковий результат; забезпечення якості як внутрішнього критерію ефективності; цифрова інтегрованість; визначено міжнародне співробітництво як можливість сталого розвитку освіти, що є системою добровільної взаємодії суб'єктів національного та міжнародного освітнього простору, що здійснюється на засадах законності, рівноправності, взаємодовіри, академічної свободи, автономії закладів освіти та спільної відповідальності, з метою забезпечення якісного, інноваційного, безперервного та соціально-орієнтованого розвитку освіти, посилення інституційної спроможності та формування людського потенціалу, здатного сприяти сталому розвитку суспільства та держав в умовах глобалізації.

Удосконалено: розуміння адміністративно-правового забезпечення розвитку освіти як системної, цілеспрямованої та нормативно-організованої діяльності держави, уповноважених органів публічної влади та інших суб'єктів публічного адміністрування, що здійснюється за допомогою норм адміністративного права, принципів, форм, методів, процедур та гарантій з метою створення, підтримання та вдосконалення належних умов для функціонування та сталого розвитку освітньої сфери, та забезпечення освітніх потреб суспільства та держави; значення громадсько-партнерського рівня впливу

суб'єктів адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні, що сформовано систему суб'єктів громадянського суспільства, органів громадського самоврядування, професійних, батьківських, учнівських, студентських, наукових, експертних, дорадчих і контрольних об'єднань, які наділені спеціальною адміністративно-правовою правосуб'єктністю щодо участі в управлінні освітою, виробленні пропозицій, громадському обговоренні, експертизі, моніторингу, контролі якості освіти, захисті прав учасників освітнього процесу та забезпеченні суспільної підзвітності освітньої системи;

Дістали подальшого розвитку: положення загальноєвропейських тенденцій адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти, напрямки вдосконалення адміністративно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Визначаючи актуальність проведеного автором дослідження, наукову новизну, високий теоретичний рівень, а також практичну значимість результатів, слід зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи О.С. Слюсаренка носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації:

1. У підрозділі 1.1 «Сталий розвиток як концепція трансформації освіти» автор значну увагу приділив характеристиці Цілей сталого розвитку ООН у цілому. Водночас, з огляду на тематику дослідження, доцільніше було б зосередитися на більш детальному аналізі Цілі 4 «Якісна освіта», зокрема: дослідити генезу її формування, еволюцію підходів до визначення її змісту, а також формування її основних завдань та індикаторів досягнення.

2. Дискусійним є положення автора щодо того, що нормативно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні перебуває на етапі активного становлення, адже в державі вже сформовано його базове законодавче підґрунтя. У зв'язку з цим доцільніше вести мову не про становлення, а про подальше вдосконалення, розвиток та адаптацію нормативно-правового регулювання до сучасних викликів і міжнародних стандартів.

3. Назва підрозділу 1.3 «Стан нормативно-правового забезпечення сталого розвитку освіти в Україні» не повною мірою відповідає його змісту. Поряд із дослідженням нормативно-правового забезпечення автор аналізує питання державної політики у сфері освіти та міжнародні стандарти, які виходять за межі предмета, окресленого назвою підрозділу. У зв'язку з цим доцільно було б або конкретизувати назву підрозділу, або чіткіше структурувати виклад матеріалу відповідно до його предметної спрямованості.

4. Досліджуючи досвід Франції, Німеччини, Фінляндії, Швеції та Естонії, автор не наводить критеріїв, за якими було обрано саме ці держави. Відсутність такого обґрунтування не дає змоги оцінити репрезентативність проведеного порівняльно-правового дослідження. Водночас результати міжнародних оцінювань, зокрема Sustainable Development Report (SDG Index), який характеризує рівень досягнення державами Цілей сталого розвитку, у тому числі Цілі 4 «Якісна освіта», свідчать, що повного досягнення цієї цілі серед європейських держав досягли лише Хорватія, Андорра, Монако, Албанія та Молдова, тоді як Франція, Німеччина, Фінляндія, Швеція та Естонія, як і більшість інших європейських країн, стикаються з окремими викликами у забезпеченні її реалізації. За таких обставин доцільно було б навести критерії, які зумовили вибір саме зазначених держав для проведення порівняльно-правового аналізу.

5. Незважаючи на ґрунтовне визначення напрямів удосконалення сталого розвитку освіти за рівнями освіти, автор не формує конкретних пропозицій, які могли б бути використанні для вдосконалення чинного законодавства у сфері освіти. Наявність таких пропозицій суттєво посилила б практичне значення дисертаційного дослідження.

Поряд з цим, наведені зауваження мають переважно дискусійний характер та не впливають на позитивну оцінку О.С. Слюсаренка наукової роботи, а здійснений дисертантом творчий доробок заслуговує на повагу і безумовну підтримку.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Структура наукового пошуку повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути проблеми, визначені автором. Висновки, зроблені в результаті дослідження, обґрунтовані й самостійні, є результатом концептуального розгляду проблеми. Наукова робота має комплексний характер, демонструє дослідницькі та аналітичні здібності О. Слюсаренка, висвітлює авторський погляд на адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

Отже, дисертація відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Слюсаренко Олександр Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри конституційного права та
галузевих дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
гуманітарних наук
Національного університету водного господарства та
природокористування
доктор юридичних наук, професор**

Є.В. Дуліба

ОР. 2.16